

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Pavli Fvschi Episcopi Sarnensis De Visitatione Et
Regimine Ecclesiarvm. Libri Dvo**

Fusco, Paolo

Romae, 1616

De Litteris Conservatoriis. Cap. Vigesimo tertium.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-61768](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-61768)

dere, & satisficere debent. ff. de iudic. l. 2. Nam quotiescumq. aliquid fit, aut apponitur ad dilatandū, aut ad iudicium subterfugiendum, iudex debet ex officio providere. Paul. de Cast. in l. properandum. C. de iudic. colum. 2. Cum enim dolose quis se occultat, ne possit citari, potest sine alia citatione iudicari, vel si certum esset, nullam competere defensionem. de primo. Abb. in cap. ex tua, de cler. non resid. de quo Mathesil. sing. 130. nu. 4. de secundo. Card. Alex. in c. cum sit Romana. colum. 2. circa fin. de appellat. notat ipse Marant. ea. part. de 24 citat. nu. 36. cum seq. † Similiter episcopus non incipiat in clericos, vagabundos, & in diuersis curijs versatiles, qui odibiles sunt. In Conc. Rom. celebrato sub Syluestro Papa, cano. 16. & dist. 51. cap. 1. quo vtitur text. Conc. Trid. sess. 6. de reform. ca. 8. ac nihilominus, eo magis de ipsis curialibus, qui Dominis adulantur, de quibus dicit S. Hieron. quod captant alienas hereditates, in c. nonne vobis videtur. 47. dist. causa autem ponitur per Gregor. lib. 8. in Registro. literaliter per Gra. 54. dist. c. legem. quod de curia seculari intendimus, non au-

tem de curialibus apud praelatos commorantibus. Namq. habet, & ecclesia curiam suam, probatur, de sent. excom. cap. si quis iudex, lib. 6. & episcopus fiscum habet suum. Doct. in capit. excommunicamus, de hæret. gloss. in cap. quia, de concess. præb. Petr. Foller. in pract. crim. cano. par. 2. cap. 5. tit. de denunt. fact. num. 13. cum seq. † Simile iudicamus respectu ipsorum vagabundorum in collationibus beneficiorum, ut non facile peregrini in ipsis instituuntur. c. te nobis, de cler. peregrini magis enim conferat suis clericis Ciuitatensibus, quam exteris, & alienigenis. c. hortamur. 71. distin. de quo multa congerit. Dom. Cei. Lamber. de iur. patron. lib. 1. par. 1. 7. quæst. ar. 24. & supra hoc lib. c. 5. nu. 14. sed procedit quando idoneos habet clericos, nam si de suæ ecclesiæ gremio, beneficium sufficientem clericum assignare non potest, alium approbatum, etiam a suo ordinario ascribat. arg. ea. dist. cap. primatus, & sic fuit conclusum per DD. in quodam publico examine, quod tamen est bene considerandum, &c.

DE LITTERIS CONSERVATORIIS.

CAP. VIGESIMVM TERTIVM.

S V M M A R I V M.

- 1 **L**ittere conseruatoria, qua sint.
- 2 Conseruatorū officium quod est.
- 3 Conseruator est ad instar delegati.
- 4 Conseruatorios, qui dari possint.
- 5 Actor non trahit reum apud suum conseruato rem.

- 6 Familiares qui, & quot gaudeant
respectu litterarum conseruatoria
rum.
- 7 Conseruatores non possunt habere
tribunal erectum, aut ordine Iudi-
ciario procedere. Nec ultra dietam
aliquem trahere. nu. 8.
- 9 Conseruatores quando possint dari
suspecti. nu. 10.
- 11 Littere conseruatorie non durant
ultra quinquennium.
- 12 Littere conseruatorie, non impe-
diunt ordinariū procedere in cri-
minibus, & mixtis.
- 13 Conseruatores quomodo puniantur
excedendo potestatem.
- 14 Episcopi de iure sunt conseruatores
pauperum.
- 15 Conseruatores nundinarum, in
quibus procedant.
- 16 Rex dicitur conseruator suorum
vassallorum in regno. Et ibi de
practica conseruatorij.
- 17 Ius ciuile quod remedium inueni-
rit pro conseruatorio, ne quis mo-
lestetur.
- A**dhuc tamen ultra prædicta po-
testas ordinariorum volentium
excessus corrigere, quaritur a multis
declinari, alia tamen ratione, quia de
linquentes, vel alij litteras conserua-
torias a Sede Apostolica obtinent,
quarum vigore denegatur potestas
ordinarijs eos cognoscere, ideo neces-
sario videndum est, quid in prædi-
ctis iure statutū sit, & nouissime pro-
uifum fuerit ex Conc. Trid. ¶ Dicun-
tur autem littere conseruatorie, que
certis iudicibus diriguntur, vt aliquē
a molestijs, & iniurijs tueantur, pari-
terq. defendant, manutenendo eum
in possessione bonorum, rerum, &
iurium suorum: sic colligitur ex proe.
Conc. Trid. sess. 14. de refor. c. 5. quas
solus Papa concedit. not. doct. in c. 1.
& in c. fin. (vbi de conseruatorijs, &
conseruatoribus tractatur) de off. del.
lib. 6. & ipsarum forma intuenta est,
vt videri possit in quantum potestas
data extendatur, D. Floren. etiam no-
tauit singula dicta ipsorum iurium,
in sum. 3. par. tit. 9. c. 4. & tit. 34. c. 37.
- 2 ¶ Est igitur officium ipsorum conser-
uatorum a manifestis iniurijs, & vio-

lentijs defendere, eo. c. 1. de factis, &
faciendis, vt de satisfaciendo l. 10. &
prohibendo, ne deinceps inferantur,
gl. ibidem, interdum solent dari con-
seruatores ad defendendum aliquem
contra latrones, vt quia mittitur nun-
tius, aut alius familiaris habet trāsire
per loca suspecta, in quibus frequen-
tant latrones, (& quibus vbiq. iter
abundat) dantur littere conseruatorie
seu alijs destinatur, vt prouideant de
tuto trāsitu, vel et plerumq. vt priui-
legia concessa conseruentur. Timet in-
priuilegiatus vim, aut inobseruatiam
sui priuilegij ab ordinario, obtinet
à superiore conseruatorem, qui
suum priuilegium defendere ha-
beat, ut dicit gl. in eod. cap. 1. qui
namque conseruatores dati, si non
defenderint tenent de suo. Quia irre-
ligiosum, & execrabile iudicatur
non defendere in protectione susce-
ptos, argumen. cap. irreligiosum. 87.
distin. (An autem hæc defensio sit iu-
dicialis tantum, vel etiam extra iudi-
cium, de materia, quod iudicialis, sed
in promissione secus, vbi de facto pro-
ceditur, diximus in famil. singulari.

3 in littera P, num. 113. († Appellatur autem conseruator ipse, Delegatus Papę, quia specialiter de eo tractatur sub tit. & mare. de offi. dele. & in ipsis cōmissis, est maior quocumq. ordinario, etiam legato de latere, cap. 2. de offic. leg. & alij in rubr. & lege. 1. de offi. eius, sed in multis differt a legato. prout differentias recollegit glo. in eo. cap. fi. & litterę quę dantur, dicuntur litterę Delegatorię arg. tex. not. de iur. ciuili, in l. missi opinatores. C. de exac. tribut. lib. 10. ipsas litteras ostendendo, alias nō creditur nisi de delegatione, & cōseruatione. conflet. c. cū in iure peritus de offi. deleg. vbi doct. (Alię ēt similes litterę dicuntur a doc. Asscuratitię, quę obtinentur pro asscuratione habēda, vt secure, & comparere, & cōuersari valeat eas obtinens glo. in c. ex parte lo. 1. de appell. refert. Fabius Montel. in sua prac. par. 1. in princ. n. 12.) † sed ipsi conseruatores deputādi ex cōstit. utione Bonif. VIII. eo. tit. in 6. cap. fi. nō omnes creari possunt, nisi sint episcopi, vel eorū superiores Abbates, aut obtinentes dignitates, personatus in ecclesijs cathedralibus, & collegiatis, & quōd non sint de iurisdictione ipsius, cui dantur, tā in spiritali, quam in temporalis, vel conseruator Conseruatoris (exceptis Regibus, & Reginis, ex causa assignata in tex.) ex quo dicunt ibi doct. Metropolitanum non posse habere cōseruatorem subditum sui suffraganei: est enim in eo suspitionis causa, vt pro superiore teneat, & iudicet, cap. fi. per totum. 3. quęst. 5. Sic iudex non debet esse vassallus impetrantis. 22. quęst. 5. c. de forma. glo. in c. causamq. de offi. deleg. † Nec vigore

ipfarū litterarum poterit ipse, et, qui eas litteras obtinuerit aliquem trahere apud conseruatorem datū in sui fauorem in ciuilibus causis, vt declarat tex. Conc. eiusd. c. §. in ciuilibus non deuiando a regula iuris, actorē debere sequi forum rei, cap. cum sit generale, de foro comp. (Sicut nec de pluribus personalibus quęstionibus apud diuersos iudices. cap. dispensatio litiū de rescri. in 6.) Si enim actor apud conseruatorem suum trahere posset in dictis causis reū, peruerteretur iuris ordo, vt actoris forum reus sequatur l. iurisdictionem. C. de iurisd. dict. om. iud. Quod etiam in criminali causa extendit alijs tex. eiusd. tit. 1. in criminali negocio, & vtiq. etiam procedit hodie per tex. alleg. Conc. regula autem tex. cap. cum sit generale supra aduēta limitatur in aliquibus casibus positus per Soci. in tract. fallen. Regul. 10. & Mar. item Soci. conf. 18. prosequendo lib. 1. † Et vt minus pręiudiciū ordinarię iurisdictioni inferatur, non possunt obtinētes dictas litteras conseruatorias pro omnibus suis familiaribus vti eis, nisi pro omnibus tātum, hoc tamen addito, qd vere illi quo suis propriis sumptibus viuant, eo. c. 5. Conc. Tri. §. familiaribus vero: (Enāsi abesse aliquando pro propriis negocijs gerendis cōtigat tex. not. ad idem de duobus familiaribus in c. si cui. de verb. signi. lib. 6. doct. in regula de impetr. ben. ob famil. quęst. 13. p. D. Sarn.) restringitur. n. quantum pōt ipsa familiaritas, vt in alio non diuerso casu, dicit tex. eiusd. Cōc. sess. 24. de re for. ge. c. 11. §. q. vero, Ab ipsis nāq. familiaribus excessus cōmittentibus, solet alijs audacia crescere, in famil.

fing. in litt. F. nu. 1. cum quilibet fuo-
 rum domesticorum curam habere
 debeat, alias fidem negat, & est infi-
 deli deterior. 2. Tim. 3. c. sicut hi. §.
 necesse, vers. hi. §. necesse. vers. hinc est
 47. dist. qui si non excefferint, maior
 erit dominorum autoritas, vnde Da-
 uid Rex in psal. 18. *Si mei non fuerit
 dominati, tunc immaculatus ero, &
 emundabor a delicto maximo.* (Et di-
 cūtur familiares, serui domestici, cō-
 meniales per not. in c. causamq. de
 off. deleg. cum gl. ad multa signandū
 7 hoc dictum.) † Nec conseruatores
 dati per ipsas litteras aliquod tribu-
 nal erigere possunt, aut erectum te-
 nere. eod. c. Conc. §. non liceat, aut
 exercere, quæ requirunt iudicalem
 indaginem c. 1. in fi. de offic. del. in 6.
 ex ea ratione, Quia in notorijs, & ma-
 nifestis ordo iudiciarius non est ser-
 uandus, gl. in c. quoniam de fil. pres-
 byt. possunt tamen citare, contuma-
 ces facere, cogere testes, & sic obser-
 uare aliquem ordinem, eo. c. 1. & c. ad
 nostram. de iu. iur. non tamen plene,
 vel si negetur esse offensam notoriā,
 possunt recipi probationes ad viden-
 dū, si sua sit iurisdictio: arg. c. super lit-
 teris, de rescrip. de cuius notorii ma-
 9 teria, est videre tex. cum gl. in c. mani-
 festa cum c. seq. 2. q. 1. Innoc. Abb. in
 c. vestra de cohab. cler. & mul. Quan-
 do autem dicatur notoria offensa, re-
 currendum est ad gloss. & doct. in c.
 solet de sent. excom. lib. 6. & optime
 declarat Innoc. iij. in c. cum olim, de
 verb. signif. & in dicto c. solet, tracta-
 tur materia de absolutione, quæ peti-
 tur ab excommunicatione ad caute-
 lam. † In procedendo autem contra
 aliquem, vltra dietam a fine suarum
 8 dioecesum eum trahere non possunt

alleg. cap. 5. §. conseruatores, nec vi-
 ces suas alteri committere præter ci-
 tationes sententiarum, & denuntia-
 tiones, §. vices quoq. & tunc infra die-
 ceses tantum, vbi deputati fuerint.
 eo. §. sed delegatus aliter, qui potest
 per duas dietas trahere ad suum iudi-
 cium, c. nonnulli, de rescrip. & plus si
 fuerit dictum, §. nisi de assensu, & l. 13.
 Conc. Tri. de refor. c. 2. ibi vltra
 duas legales dietas. (Ex quo nota du-
 plicem esse dietam, vnam legalem,
 quæ continet 20. miliaria, aliam ve-
 ro vulgarem, quæ est determinata
 per vsum vulgi, & hominum loci, no-
 tatur in c. statutum, §. cum autem de
 rescrip. lib. 6. & vbi in iure fit mentio de
 dieta, intelligimus de vulgari, non de
 legali, vide in c. præsentis vers. loca,
 per doct. de præb. lib. 6. Fel. in c. dile-
 ctus, & c. nonnulli. de rescrip. Boer. et
 decis. 230.) Item delegatus potest to-
 tam causam delegare alteri, & si re-
 nuerit accipere, etiam contra ipsum
 procedere cap. pastoralis, §. 1. de off.
 deleg. nisi industria, & fides personæ
 esset electa, quo casu, non potest, nisi
 partes consentiant: exceptis tamen
 quibusdam casibus positis in c. fi. §. is
 autem, & §. fi. eod. tit. † Et vbi quis ob-
 tinuit conseruatorem, & existat reus,
 declinans forum ad suum conserua-
 torē, allegatum tamen a parte sus-
 pectum, supersedendum est in causa,
 & arbitri sunt eligendi, vt de suspi-
 cione cognoscant, vel si inter ipsum
 conseruatorem, & ordinarium loci
 differentia iurisdictionis oriatur, per
 eundem tex. c. 5. §. quod si, Qui arbi-
 tri eligendi sunt secundum formam
 iuris traditam in cap. suspitionis de
 off. deleg. in c. cum specialis de appel.
 lib. 6. & iuristæ in l. apertissimi, C. de
 iudic.

iudic. vbi notatur quæstio, an liceat dare suspectos omnes iudices ciuitatis, quod in dubijs pōt esse, vide plenius per Mar. 6. part. de appell. nu. 26. vsq. ad num. 74. vbi ponit 40. casus alleg. suspectum Iudicem. † Sed quando conseruator cognoscit de notorijs, nō potest recusari suspectus cū procedat in eo, quo datur glo. eo. c. 1. etiā q̄ notorium esset tale, quod non haberet pœnam certam, sed arbitrariā, Anton. de Butr. in cap. cum specialis vers. oppono, quod nō possit de appell. lib. 6. Quia nec in ipsis notorijs datur appellatio cap. cū sit. §. præterea cap. cū spetiali. §. porro. de appellat. & arg. tex. Conc. Trid. sels. 24. de refor. gen. cap. 10. in fine. Immo inuocare potest auxiliū brachii secularis ad exequendum suum officium, & præstandum est, iuxta notata in c. 1. de offic. ord. † Ultra tamen quinquenniū hæ litteræ cōseruatoriæ nō durant, & amplius quis eis uti nō potest. sic decretū citato. c. 5. §. nemo. & per. c. fi. de offic. deleg. lib. 6. ipso iure expirant. quoad negocia nō cepta per obitū concedentis. §. officiu autem. (In multis enim operatur hoc tēpus quinquennii statutū l. 2. C. de coll. deteg. leg. quoties C. de præc. Imper. offer. de qua lege Affl. decis. 5. & decis. 378. l. quinquenniū ff. de adult. septē casus effectus, item ipsius quinquennij not. in tit. rubri. & nigr. per septē leges. C. ne de stat. def. supra hoc libro, cap. 3. post n. 28. † Itē nec durante ipso quinquennio ex rescripto eiusd. Conc. §. idcirco non operantur; vt eas obtinentes non possint conueniri corā ordinario in causis criminalibus, & mixtis: Dicū-

tur autem causę criminales ex not. per doct. in rubr. de iud. quando agitur ad commodum publicū, siue ad pœnā corporalem, siue ad publicam vindictam, aut ad pœnā pecuniariā applicandam filco. Iulius Clarus lib. 5. recept. sent. §. si. quæst. 1. Affl. in const. varietate n. 7. 8. de iur. iur. quæ autem mixtæ, in cap. tuæ. de procur. & confirmatur hoc dictum per aliud decretū præfat. Conc. quōd causæ criminales episcopis tantū reseruantur sels. 24. Conc. Trid. de reform. gen. cap. 20. §. ad hæc. † Ad remouēdum tamen grauamina, quę forsan poterunt per conseruatores fieri, & inferri, abutendo potestate concessa, statutū est, q̄ si præter violentias manifestas, & iniurias præter ordinariū iudiciorū ordinem processerint, sint ab officio suspēsi per vnum annū, nec pars sine pœna remanebit, nam procurādo, excommunicationem incurrit, a qua nō absoluitur, nisi parti læsæ integre de expensis satisfecerit. §. vt autē, & §. pars vero, eod. cap. fi. Et cū sit pœna determinata a iure, ipsa venit imponēda, & non potest minui, nisi per ipsum superiorem, cap. de causis, de offic. deleg. l. si quis reum. ff. de custod. reor. dixi in famil. sing. in littera I. nu. 62. † De iure vero conseruatores dicuntur episcopi, qui tenentur defendere viduas, pupillos, & miserabiles personas ab oppressionibus, & violentijs; de foro compet. cap. ex parte de offic. deleg. cap. significantibus: *Ipsorumq. paternam curam gerere.* Dicit tex. eiusd. Conc. sels. 23. de reform. c. 1. in princ. quia ipsi sunt generales ordinarij suarū dicecesum. Abb. in cap. si quis contra col. 2. nu. 5. de for. compet. vnde, &

conseruatores dati, modeste, & reuerenter se debent ferre cum ipsis, seruata forma tradita per Alexandrum Quartum in cap. 2. de offic. delegat. lib. 6. & notandum est in materia alia.

15. † Quod conseruatores dicuntur etiã illi, qui sunt præfecti nundinis, defendentes omnes mercatores venientes, & iustitiã exercentes inter ipsos, vt quia est factum pro facto nundinarum, & inter mercatores frequentantes nundinas, & quia solutio fuit destinata ad nundinas. Petr. Rebuff. de merc. min. vend. §. 15. item contra occultantes merces, earumque receptatores, & independentibus, & connexis, scribit plura Petr. Folle. in pract. ad Maran. per quattuor partes (licet ordine confuso, prima est in 4. part. 9. distinct. post num. 49. vsque ad nume. 165. vbi, & secunda est inserta. Tertia est in sexta parte in 9. membr. num. 20. vsque ad finem. Quarta vero pars est in 6. actu iudicij eiusdem 6. part. a num. 23. vsque ad finem. vbi multa vtilia cumulat, quæ quotidie occurrunt.)

16. † Ad propositum ergo Rex solet dici conseruator suorum vassallorũ, vt nemini iniuria fiat, & quisque suũ libere possideat, quia Rex, in vassallis viuit, & vassalli in Rege, qui pacẽ, & augmentum suorum fidelium omnibus viribus procurare debet, vt sic duret quiete, & gaudio populorum, vt nomẽ eius amabile fiat, & nihil nisi propriũ, nisi, quod legibus permittitur, usurpet, sic populi gaudet, & Res publica firmatur. Vnde Vergil. 1. Aenead. de Ioue.

Diuum Pater, atque hominũ Rex.

Subditorum trãquillitatem procurando, ne alijs violentia inferatur, in c. Reg. Ad Reg. fastig. & Practica obseruat. ibid. Mod. Campan. Gram. decis. 78. vniuersitas, & homines, Sic de summo Pontifice omnium conseruatore, & Patre, cap. ad Apostolicæ de re iud. lib. 6. vbi de sententia contra Federicum Imperatorem. Nam cum Imperatores, & Reges in damnum, & ruinã Reipublicæ Christianæ Imperiali, & Regali vtatur potestate, iuste contra eos ad priuationẽ, & depositionem procedit Papa. Vnde Zaccharias primus eius nomine, Carolomanum Regem Francorum, quia in administrando Regno inutilis erat, priuauit. Pipino eius fratre, qui fuit pater Caroli Magni, in eius locum successit, & de ipso Federico, d. c. ad Apostolicę, & Innoc. iij. Regi Portugalliæ coadiutorẽ dedit, c. 2. de supplen. negli. præl. lib. 6. de quo infra, eod. lib. c. 27. num. 7. † Nec nouum est hoc iuris remedium, cum & Ulpianus antiquus Iurisconsultus in l. fin. ff. quod met. caus. respondeat, per idem ius ciuile posse prouideri timentis violentiam sibi inferri, quod adeat aliquem potestate præditum: qui prohibeat eum uim pati: sic vbi quis timet, ne aliquis suam potestatem inuadat, imploret officium iudicis, petẽdo se defendi in sua possessione: probando de possessione, sine libello & ordine iudiciario, sunt dicta Imol. recitata per Felin. in cap. in præsentia. num. 57. ver. postremo, de probat. & c.